

Inventarisatie belemmeringen innovatieve investeringen

Een overzicht van bij de overheid bekende belemmeringen die ondernemers uit de Topsectoren en groene groeidomeinen beperken bij innovatieve investeringen

Inventarisatie belemmeringen innovatieve investeringen

Auteurs

Peter Bex, Rob Blank, Aart Verloop, Amy Davies

Sira Consulting B.V. is inhoudelijk verantwoordelijk voor deze rapportage. De in deze rapportage opgenomen teksten en onderzoeksresultaten mogen uitsluitend worden gebruikt als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of openbaarmaking in welke vorm ook, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Sira Consulting B.V.. Sira Consulting B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Afbakening en werkwijze	9
2.1	Topsectoren en domeinen	9
2.2	Inventarisatie van bekende belemmeringen	9
3	Resultaten	11
3.1	Belemmeringen innovatieve investeringen	11
3.2	Type belemmeringen	13
4	Analyse	15
4.1	Midden en Kleinbedrijf (MKB)	15
4.2	Thema's	16
4.3	Sectoren	18
5	Conclusie & vervolg	21
5.1	Conclusies	21
5.2	Aanbevelingen voor verdieping met bedrijven	23
Bijlagen		
I	Overzicht belemmeringen	25
II	Overzicht bronnen	26
III	Overzicht gesprekken	30
IV	Overzicht web search	33

1 Inleiding

Het kabinet streeft naar groei, die het natuurlijk kapitaal van onze aarde niet uitput, en naar versterking van onze economie. Om deze groei te realiseren zijn innovatieve investeringen van ondernemers van groot belang. Ondernemers moeten ruimte krijgen om nieuwe producten en diensten rendabel in de markt te kunnen zetten. In de praktijk blijken wet- en regelgeving deze ontwikkelingen nog weleens te frustreren. De minister heeft toegezegd te inventariseren welke belemmeringen bekend zijn en wat er gedaan wordt om deze op te lossen¹.

Het programma Ruimte in Regels

Het programma Ruimte in Regels werkt aan het wegnemen van belemmeringen welke ondernemers beperken bij het doen van innovatieve investeringen (www.ruimteinregels.nl).

Het programma Ruimte in Regels heeft inventarisaties naar belemmeringen laten uitvoeren in de sectoren Biobased Economy, VANG, Deeleeconomie en Natuur en biodiversiteit. Dit onderzoek richt zich op andere innovatieve sectoren, namelijk de Topsectoren en domeinen groene groei. Het onderzoek brengt in kaart welke belemmeringen bij de overheid bekend zijn. Een succesvolle aanpak door Ruimte in Regels vraagt helder geformuleerde belemmeringen. Concrete problemen van ondernemers (casuïstiek) worden gebruikt om aan te wijzen welk artikel in de regelgeving of procedure de oorzaak van de belemmering is.

De inventarisatie van bekende belemmeringen

Er is een groot aantal onderzoeken uitgevoerd naar belemmeringen die door ondernemers worden ervaren. De overheid, belangenorganisaties en wetenschappers hebben deze belemmeringen geïnventariseerd en beschreven in rapporten en onderzoeken. Deze rapporten zijn als basis gebruikt voor deze inventarisatie.

De beschreven belemmeringen verschillen sterk: sommige belemmeringen zijn helder en duidelijk, andere zijn algemeen of abstract geformuleerd en een aantal is niet van toepassing op innovatie. Bij het uitvoeren van de inventarisatie zijn daarom een aantal belemmeringen afgevalen of samengevoegd.

De lijst met belemmeringen die innovatieve investeringen beperken is verrijkt op basis van informatie van de Topsectoren en groene groeidomeinen. Zo is nagegaan of al naar een oplossing wordt gezocht en wanneer deze mogelijk beschikbaar komt. De belemmeringen hebben kenmerken meegekregen om analyses te kunnen uitvoeren. Hierdoor wordt inzichtelijk welke belemmeringen voorkomen in meerdere sectoren. Deze informatie is nuttig om eventueel prioriteiten te stellen voor het oplossen van de belemmeringen.

Dit rapport

In dit rapport beschrijven we de resultaten van de inventarisatie. Voor de 99 onderkende belemmeringen verwijzen we naar de bijlagen. In hoofdstuk 2 beschrijven wij de aanpak van de inventarisatie. In hoofdstuk 3 en 4 gaan we in op de samenstelling van de lijst met belemmeringen en beschrijven we enkele kenmerken van de belemmeringen. In hoofdstuk 5 sluiten we af met conclusies en aanbevelingen hoe de lijst met belemmeringen te verdiepen.

---

¹ De minister van Economische Zaken (EZ) heeft in het AO Groene Groei van 4 september 2014 (Handelingen II 2014-2015, vergadernummer 15) toegezegd te verkennen welke regels innovatieve investeringen in groene groei in de weg staan in andere (top)sectoren en domeinen (Handelingen II 2014-2015, vergadernummer 15).

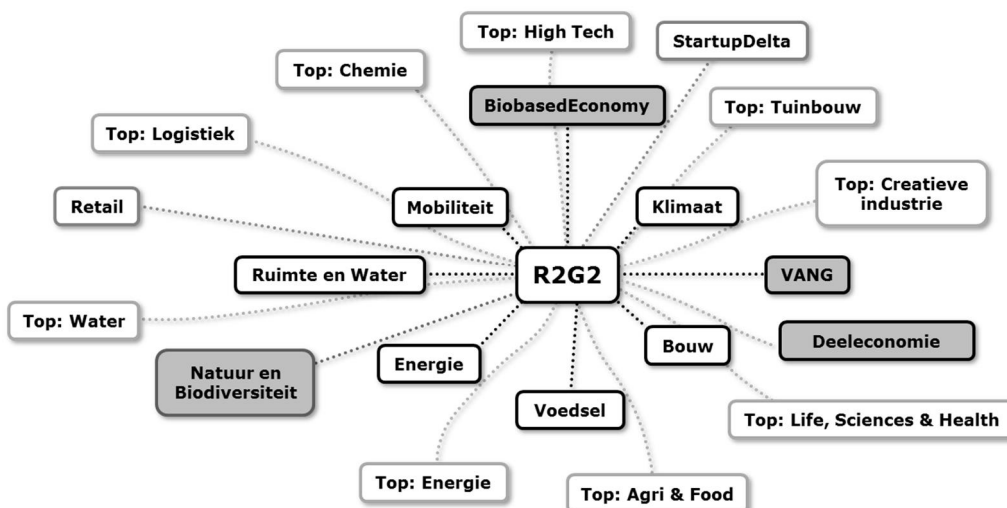

2 Afbakening en werkwijze

2.1 Topsectoren en domeinen

De inventarisatie van belemmeringen van ondernemers die innovatief willen investeren is gericht op alle Topsectoren en domeinen van groene groei, welke in onderstaande figuur zijn weergegeven.

Voor de grijsgekleurde sectoren is eerder een inventarisatie uitgevoerd en deze vallen buiten de reikwijdte van dit onderzoek. Het betreft onder meer de rapportages Belemmeringen Biobased Economy (2012), Innoveren in de deeleconomie (2015) en Natuur en Biodiversiteit (2015). Meer informatie over deze inventarisaties is te vinden op de website www.ruimteinregels.nl.

Figuur 1. Inzicht in belemmeringen in de Topsectoren en groene groeidomeinen

2.2 Inventarisatie van bekende belemmeringen

Als onderdeel van het onderzoek zijn belemmeringen geïnventariseerd die bij de overheid bekend zijn. Hiervoor is gebruik gemaakt van door de overheid, belangenorganisaties en anderen uitgevoerde inventarisaties en onderzoeksrapporten. Deze rapporten zijn opgevraagd bij de verschillende directies van de Topsectoren en groene groeidomeinen.

Om te waarborgen dat we alle relevante documenten en informatiebronnen gebruiken, is aanvullend een web search uitgevoerd. In bijlage IV geven wij de gebruikte zoektermen en de tien meest gebruikte websites weer.

In totaal zijn 93 documenten en informatiebronnen geraadpleegd. Informatie en rapporten ouder dan 5 jaar zijn niet opgenomen in de lijst en niet meegenomen in de inventarisatie. Deze rapporten bevatten naar verwachting geen actuele belemmeringen van ondernemers, omdat deze niet langer actueel zijn.

Een overzicht van de gebruikte rapporten is opgenomen in bijlage II van dit rapport.

Identificeren belemmeringen innovatieve investeringen

In de doorgenomen 93 documenten, die betrekking hebben op de Topsectoren en groene groeidomeinen, zijn ruim 1.100 signalen genoemd die betrekking hebben op belemmeringen, knelpunten en problemen met regelgeving. Deze variëren sterk in mate van concreetheid. Sommige signalen zijn helder en duidelijk geformuleerd. Andere daarentegen zijn algemeen en niet te herleiden tot beleid of regelgeving.

Om geen informatie verloren te laten gaan hebben we de signalen één op één uit de rapporten overgenomen en op een lijst geplaatst. De 'rijpe en groene' signalen hebben we vervolgens gebruikt om belemmeringen die innovatieve investeringen beperken, te identificeren. Hierbij is uitgegaan van de volgende definities:

1. Er is sprake van innovatie als toegepaste producten, diensten of processen vernieuwd worden, of wanneer nieuwe producten, diensten of processen toegepast worden.
2. Er is sprake van een belemmering wanneer het voornemen tot toepassing van een innovatieve investering wordt tegengehouden door wet- en regelgeving of de uitvoering daarvan.

Afstemming belemmeringen

De signalen die innovatieve investeringen belemmeren zijn nader geanalyseerd en besproken met deskundigen van de Topsectoren en groene groeidomeinen. Deze hebben de signalen - zo volledig mogelijk binnen het tijdsbestek van dit onderzoek - getoetst en verrijkt met informatie. Hierbij is onder meer aangegeven of en in hoeverre de overheid naar een oplossing voor de belemmering zoekt.

Alle informatie is verwerkt in een excel overzicht. Naast een beschrijving van de belemmeringen is de volgende informatie opgenomen:

- Beschrijving van de belemmering en de effecten van de belemmering op innovatieve ondernemers.
- Onderliggende wet- en regelgeving, waaruit de belemmering voortvloeit.
- Sectoren en domeinen, waarbij is aangegeven in welke (top)sectoren en groene groeidomeinen ondernemers deze belemmering ervaren.

Analyse resultaten inventarisatie

Om inzicht te krijgen in de aard en complexiteit van de belemmeringen zijn deze geanalyseerd. Met deze analyse geven we inzicht in het aantal belemmeringen dat betrekking heeft op het mkb, de Topsectoren en groene groeidomeinen. Daarnaast zijn we nagegaan welke thema's regelmatig terugkeren in de belemmeringen. Het gaat dan onder meer om thema's als certificering en subsidies etc.

De resultaten van de analyse zijn gebruikt om suggesties te doen voor verdieping van de belemmeringen. Dit verdiepingsonderzoek wordt aansluitend uitgevoerd en hierover rapporteren wij voor de zomer.

3 Resultaten

3.1 Belemmeringen innovatieve investeringen

99 Belemmeringen innovatieve investeringen

Uit de analyse blijkt dat 134 signalen van toepassing zijn op innovatie. Van deze 134 signalen zijn er een aantal afgevallen omdat:

1. De signalen te algemeen zijn geformuleerd en niet specifiek gericht zijn op innovatie (bijvoorbeeld: het aanvragen van vergunningen kost te veel tijd).
2. Signalen niet meer actueel zijn, bijvoorbeeld omdat deze al zijn opgelost.
3. De signalen niet van toepassing zijn op innovatie en betrekking hebben op andere belemmeringen die ondernemers ervaren.
4. Er sprake is van overlappende of dubbel opgenomen signalen (in dit geval zijn deze samengevoegd).
5. De signalen gaan over ontwikkelingen in de verre toekomst bijvoorbeeld als gevolg van transitieprocessen.

In overleg met de deskundigen van de Topsectoren en groene groeidomeinen hebben we 99 belemmeringen voor innovatieve investeringen beschreven. Deze overlappen niet met de inventarisaties van Biobased Economy, VANG, Deeleeconomie en Natuur en biodiversiteit.

Aanvullende inspanning na de inventarisatie van 99 belemmeringen heeft nauwelijks nieuwe belemmeringen opgeleverd, maar vooral nadere duiding van de reeds geïnventariseerde belemmeringen. Wij concluderen hiermee dat het overgrote deel van de bij de overheid bekende belemmeringen van ondernemers in de Topsectoren en de groene groeidomeinen met deze 99 in beeld is.

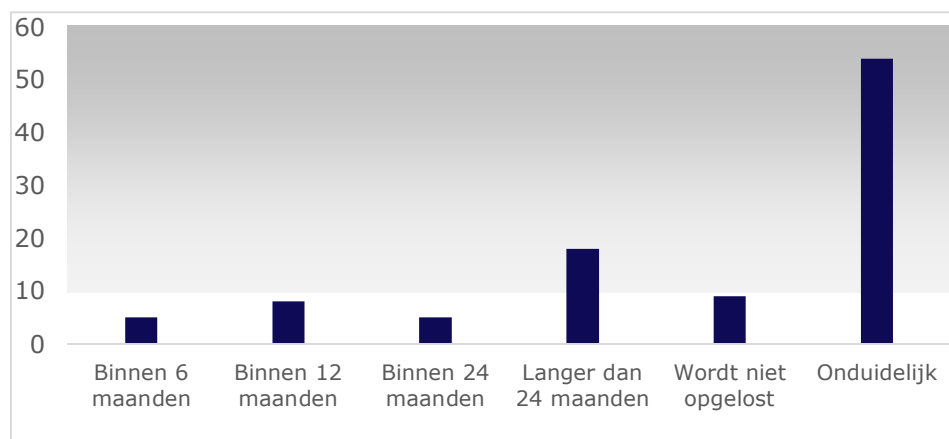
Voor 35 belemmeringen werkt de overheid aan een oplossing

De overheid werkt voor 35 belemmeringen aan een oplossing en hiervan is bekend wanneer resultaten van deze inspanningen te verwachten zijn. Het gaat om processen waar samen met stakeholders gezocht wordt naar een specifieke oplossing voor een belemmering, of om belemmeringen die in een lopende herziening van beleid en regelgeving mogelijk opgelost kunnen worden. In de informatie bij de belemmering is aangegeven welke beleidsdirectie verantwoordelijk is.

Voor acht belemmeringen werkt de overheid bewust niet aan een oplossing omdat oplossingen voor deze belemmeringen botsen met bestaande maatschappelijke belangen. Deze zogenaamde botsende belemmeringen worden in paragraaf 3.2 verder toegelicht.

Voor de overige belemmeringen is onduidelijk of deze meegenomen worden in oplossingstrajecten of beleidsevaluaties waarbij de overheid betrokken is. Om hier duidelijkheid over te krijgen neemt het programma Ruimte in Regels deze belemmeringen op in het werkproces.

In figuur 2 is weergegeven wanneer in welk tijdsbestek meer duidelijkheid is over oplossingen voor de belemmeringen.

Figuur 2. Termijn waarop voor de belemmeringen een mogelijke oplossing voorhanden is.

Bij een beperkt aantal belemmeringen is de ondernemer bekend

De meeste belemmeringen zijn algemeen geformuleerd en zijn in onderzoeken beschreven. Bij 17 belemmeringen zijn de naam en gegevens van een ondernemer bekend die in de praktijk deze belemmering ervaart.

Ervaring heeft geleerd dat deze casuïstiek² belangrijk is om de belemmering te doorgronden en na te gaan wat de achterliggende oorzaak is. Ondernemers ervaren concreet waar belemmeringen innovatieve investeringen beperken en hoe deze in de praktijk weggenomen kunnen worden.

² Om te voorkomen dat belemmeringen van één enkele ondernemer worden opgelost is bij de inventarisatie nagegaan of de belemmeringen op meerdere ondernemers van toepassing zijn.

3.2 Type belemmeringen

De geïnventariseerde belemmeringen zijn met het analyseraamwerk van het programma Ruimte in Regels ingedeeld. Dit analyseraamwerk heeft zijn toegevoegde waarde voor het programma in het verleden bewezen en geeft aan op welk niveau (beleid, regelgeving of uitvoering) gezocht moet worden naar oplossingen. Hieronder staat de analyse waarbij de resultaten grafisch zijn weergegeven in figuur 4.

- **34 operationele belemmeringen.**

De operationele belemmeringen kenmerken zich doordat deze in de uitvoering zijn op te lossen. De regelgeving hoeft hiervoor niet te worden aangepast omdat belemmeringen zich voordoen bij de interpretatie van de regelgeving. Deze belemmeringen zijn op te lossen door gebruik te maken van de ruimte of experimenteeruimte die in de regelgeving is opgenomen. Het is belangrijk om deze beschikbare ruimte in regelgeving uit te leggen aan het bedrijfsleven, (mede)overheden en uitvoeringsorganisaties die betrokken zijn bij het verlenen van vergunningen, subsidies, toezicht of andere procedures.

- **38 structurele belemmeringen**

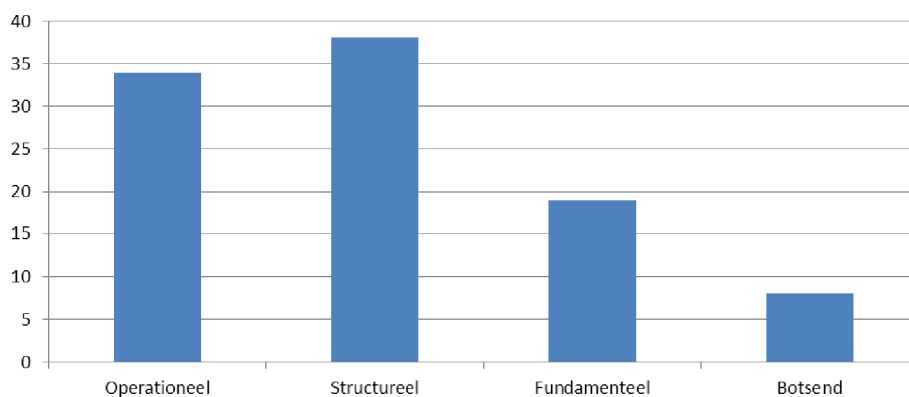
De structurele belemmeringen hebben als kenmerk dat voor het oplossen hiervan een wijziging van de regelgeving of gerichte uitspraak over de implementatie van het beleid is vereist. Het gaat dus om oplossingen die – afhankelijk van de context – tijd vergen om te worden gerealiseerd. Voor 16 belemmeringen zijn ministeries aan de slag met het oplossen hiervan.

- **19 fundamentele belemmeringen**

De fundamentele belemmeringen remmen de verdere investeringen van innovatieve ondernemers. Hierbij gaat het om belemmeringen die niet eenvoudig zijn weg te nemen door het aanpassen van regelgeving, maar waarvoor de Nederlandse en Europese overheden beleidsmatige keuzes moeten maken.

- **8 botsende belemmeringen**

De botsende belemmeringen conflicteren met de maatschappelijke belangen, zoals de gezondheid van burgers, die de Nederlandse overheid waarborgt. Met de uitvoering van de huidige wet- en regelgeving worden deze specifieke maatschappelijke belangen behartigd en voor innovaties kan geen uitzondering worden gemaakt.

Figuur 3. Belemmeringen naar analysekader.

Uit de indeling naar type belemmering komt naar voren dat voor het oplossen vaak wet- en regelgeving moet worden aangepast (structureel). Vanwege de procedures die gelden voor het wijzigen hiervan, zal het feitelijk wegnemen van deze belemmeringen de nodige doorlooptijd kosten. Het doorvoeren van aanpassingen in een AmvB kost immers al snel zes maanden en voor een wet kan dit oplopen tot achttien maanden of meer.

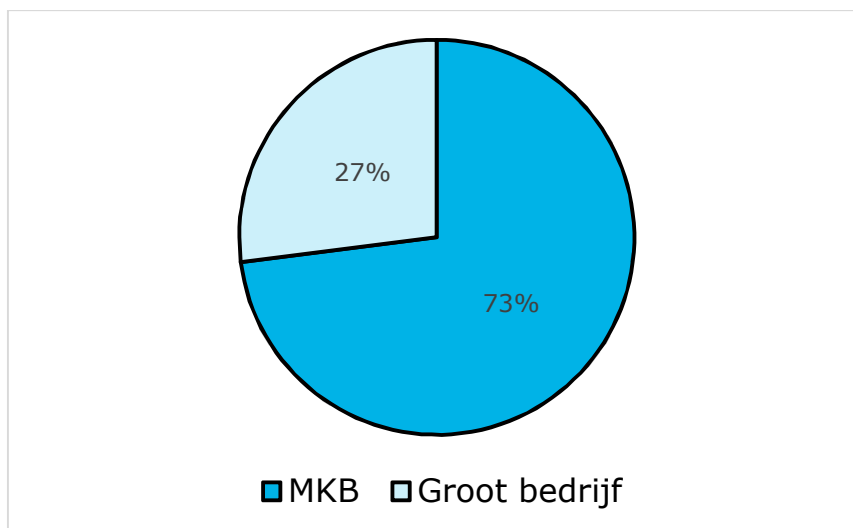
Voor het oplossen van de belemmeringen dient rekening te worden gehouden met eventuele politieke besluitvorming. Er is immers geen garantie dat voorgestelde oplossingen haalbaar zijn (bijvoorbeeld wanneer er belangen spelen die een zwaarder gewicht krijgen dan het belang van de innovatieve investering). Bij botsende belemmeringen is dit het geval en deze belemmeringen zullen dan ook niet worden weggenomen. Hierbij is het belangrijk dat de overheid de afweging van belangen aan ondernemers kenbaar maakt.

4 Analyse

4.1 Midden en Kleinbedrijf

Uit de analyse van de 99 belemmeringen blijkt dat 27% van de belemmeringen uitsluitend van toepassing is op (en vaak ook aangedragen door) grote ondernemingen. De overige 73% van de belemmeringen is specifiek van toepassing op het mkb. Het ontbreekt deze ondernemers vaak aan tijd, kennis en kapitaal om deze belemmeringen weg te nemen en innovaties te laten renderen.

Een deel van de belemmeringen komt van startende ondernemers of ondernemers die een nieuw bedrijfsmodel willen opstarten naast de bestaande ondernemingen. Hierbij lopen ze aan tegen wettelijke voorschriften, normen of voorgeschreven certificeringen. De initiële kosten om hieraan te voldoen ervaren zij vaak als te hoog.

Figuur 4. Verdeling belemmeringen aangedragen door MKB en grote bedrijven.

4.2 Thema's

Uit de analyse blijkt dat een groot deel van de belemmeringen het gevolg is van een beperkt aantal terugkerende (regelgeving)thema's. Wij hebben gekeken welke thema's vaker genoemd zijn en door hoeveel sectoren en branches deze zijn genoemd. Hierbij sluiten wij aan bij de thema's die al bij het programma Ruimte in Regels worden gebruikt. Dit maakt het eenvoudiger om belemmeringen in het bestaande programma op te pakken en op te lossen.

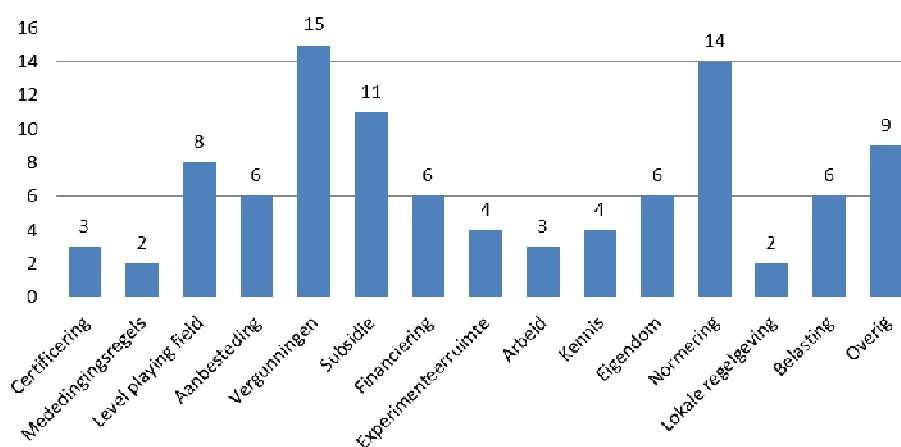
Onderstaand geven wij een beknopte beschrijving van de onderliggende thema's.

- **Certificering.** Goederen of diensten moeten zijn gecertificeerd voordat deze in de markt gezet kunnen worden. Innovaties voldoen (nog) niet altijd aan de aan certificering gestelde eisen. Ondernemers kunnen hun innovaties daardoor niet exploiteren.
- **Mededingingsregels.** Mededingingsregels belemmeren innovaties. Zo worden nieuwe samenwerkingsverbanden die van belang zijn om te kunnen innoveren, in de huidige regelgeving beschouwd als kartelvorming.
- **Level Playing Field.** Innovaties zijn nieuw en het ontbreekt hierdoor veelal aan passende wet- en regelgeving. De huidige wet- en regelgeving is toegesneden op de huidige situatie met hedendaagse economische activiteiten. Dit bevoordeelt de huidige economische activiteiten ten opzichte van innovaties.
- **Aanbestedingen.** Aanbestedingen van overheden gaan bij de aanvraag uit van het huidige aanbod van producten en diensten. Innovatieve oplossingen worden hierin beperkt meegewogen, waarbij immateriële eigenschappen en kwaliteitsnormen niet of nauwelijks meewegen in de toewijzing. Innovaties worden hierdoor beperkt door overheden ingekocht.
- **Vergunningen.** Vergunningsprocedures omtrent innovatieve producten zijn vaak lang en kostbaar. Innovaties passen niet altijd binnen de gestelde richtlijnen en activiteiten zijn bij het bevoegd gezag nog onbekend.
- **Subsidie.** Subsidies zijn niet altijd beschikbaar voor ondernemers die innoveren. Binnen de huidige regelingen is niet altijd ruimte voor nog onbekende innovaties. Zonder subsidies zijn veel innovaties (nog) niet rendabel en zien ondernemers af van verdere investeringen.
- **Financiering.** Het aantrekken van financiering voor innovaties is complex. Daarbij kan onzekerheid over de terugverdientijd door wettelijke bepalingen ondernemers hinderen bij het verkrijgen van financiering.
- **Experimenteerruimte.** Het ontbreken of door het bevoegd gezag niet benutten van experimenteerruimte in wet- en regelgeving beperkt innovaties. Ondernemers worden gehinderd door regels op nationaal en lokaal niveau, ook wanneer zij tijdelijke experimenten willen uitvoeren.
- **Arbeid.** Regelgeving rondom arbeid en personeel belemmert ondernemers tot groei en leiden eventueel zelfs tot krimp. Dit betekent dat zij terughoudend zijn om personeel aan te nemen en te investeren in innovaties.
- **Kennis.** Overheden en ondernemers beschikken niet altijd over de juiste kennis van de mogelijkheden binnen de wetgeving en de nieuwste technieken. Dit betekent dat initiatieven niet mogelijk zijn of er geen gebruik wordt gemaakt van de ruimte die regelgeving of regelingen bieden. Potentieel blijft hierdoor onbenut.
- **Eigendom.** Wet- en regelgeving rondom eigendom van goederen en diensten beperkt nieuwe innovaties. Denk hierbij aan auteursrechten en privacyregelgeving. Intellectueel eigendom van ontwikkeling is niet altijd duidelijk, waardoor investeerders terughoudend zijn.

- **Normering.** Innovaties kunnen niet of beperkt voldoen aan de geldende (wettelijke) normen. Dit betekent dat deze innovaties niet mogelijk zijn of dat de ondernemer complexe en kostbare trajecten moet doorlopen. Door deze extra kosten en onzekerheid zijn innovaties niet rendabel en zien ondernemers hiervan af.
- **Lokale wet- en regelgeving.** Lokale wet- en regelgeving kan innovaties belemmeren, ook wanneer deze vanuit Europese en nationale regelgeving wel mogelijk zijn. Dit beperkt vestigingsmogelijkheden van ondernemers en kan er zelfs toe leiden dat de innovatie niet van de grond komt.

Figuur 5 geeft een overzicht van deze thema's. In het blauw zijn het aantal belemmeringen per thema weergegeven.

Figuur 5. Het aantal belemmeringen per thema.

Analyse van de thema's

Het bovenstaande figuur laat zien dat het grootste aantal belemmeringen betrekking heeft op het thema *Vergunningen*. Ondernemers in verschillende sectoren en domeinen ervaren belemmeringen bij het aanvragen van vergunningen voor innovatieve investeringen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de lasten voor het aanvragen van een omgevingsvergunning bij het (lokale) bevoegd gezag. Hoge kosten voor het aanvragen hiervan betekenen een extra investering en dus investeringonzekerheid voor de ondernemer. Dit betekent dat zij mogelijk afzien van de innovatie.

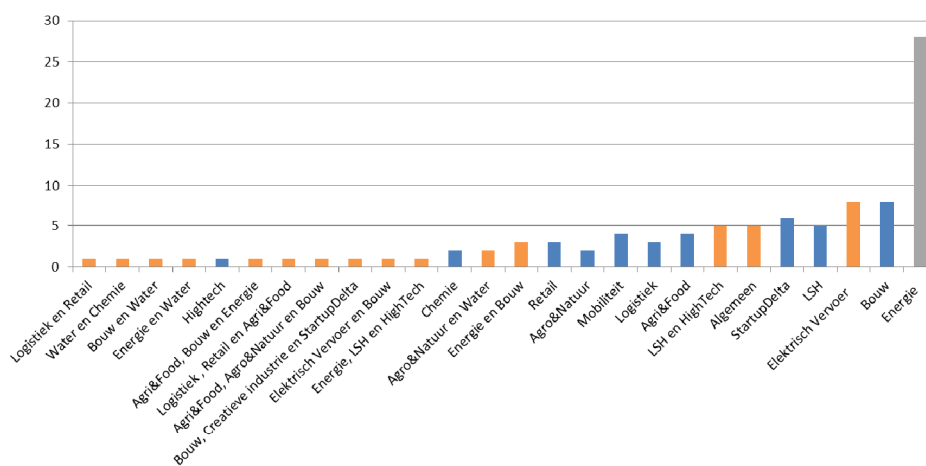
Het figuur maakt zichtbaar dat veertien belemmeringen betrekking hebben op het thema *Normering*. Ondernemers ervaren belemmeringen bij het voldoen aan (wettelijke) normen. Het is niet altijd duidelijk of innovaties (kunnen) voldoen aan de gestelde (wettelijke) normen. Deze onzekerheid leidt ertoe dat ondernemers kunnen afzien van investeren in innovaties.

Ook komt naar voren dat elf belemmeringen betrekking hebben op het thema *Subsidies*. Ondernemers geven aan dat zij voor hun innovaties geen of moeilijk subsidie kunnen aanvragen. Hiermee zijn de innovaties (nog) niet rendabel en kunnen ondernemers afzien van investeren in innovaties.

4.3 Sectoren

De verzamelde belemmeringen zijn ingedeeld naar Topsector en domein van groene groei. Veruit de meeste (28) belemmeringen hebben betrekking op de Topsector energie. Verder is het opvallend dat veel belemmeringen zich voordoen in meerdere sectoren of in niches tussen sectoren.

Zo blijkt dat een derde van de belemmeringen op meerdere sectoren en domeinen van toepassing is. Dit is zichtbaar gemaakt in figuur 6. In het blauw is per sector en domein aangegeven hoeveel belemmeringen exclusief door deze sector of domein zijn aangedragen. In oranje zijn de dwarsverbanden tussen sectoren aangegeven, met daarbij de hoeveelheid belemmeringen voor deze dwarsverbanden.

Figuur 6. Overzicht van het aantal geïnventariseerde belemmeringen per Topsector en domein

Enkele opvallende combinaties van Topsectoren en domeinen voor groene groei zijn:

1. **Elektrisch vervoer:** Deze (sub)sector heeft betrekking op een groot aantal sectoren en domeinen namelijk: *logistiek, retail, mobiliteit, energie, bouw en high tech systemen en materialen*. Hiermee is het een (sub) sector met snijvlakken met een groot aantal andere sectoren en is de verwachting dat hier veel innovatie plaatsvindt. Binnen de (sub)sector elektrisch vervoer beperken onder andere de thema's subsidies, vergunningen en belastingen de verdere innovaties. Deze thema's kennen een groot aantal belemmeringen.

Binnen deze sector is een groot aantal mkb'ers actief en zijn er nog geen andere trajecten gestart om gericht belemmeringen weg te nemen. Voor elektrisch vervoer ligt een politieke opdracht om belemmeringen weg te nemen. Het inventariseren van belemmeringen kan een aanjaagfunctie vervullen voor het wegnemen van deze belemmeringen.

2. **Bouw en materialen:** Dit betreft een niche tussen bestaande sectoren. Uiteraard heeft dit raakvlakken met de bouw in de brede zin, maar tevens op de *creatieve industrie en high tech systemen en materialen*. Specifiek bouw en materialen worden beperkt door bekende thema's als aanbestedingen, vergunningen, normering, subsidies en certificering.

Een groot aantal mkb'ers actief binnen deze (sub) sector. Opvallend is dat hier architecten hier vaak een intermediaire rol oppakken en aanlopen tegen het in de praktijk toepassen van innovaties.

3. **Metaal en oppervlakte behandeling:** Dit betreft een niche binnen de *high tech systemen, materialen en chemie*. Binnen deze niche vindt veel innovatie plaats naar nieuwe toepassingen voor producten en productietechnologieën. Belemmeringen hebben betrekking op de thema's normering, lokale regelgeving, certificering, vergunningen en subsidies.

Binnen deze sector is een groot aantal mkb ondernemers actief. Het gaat vaak om gespecialiseerde bedrijven die in samenwerking met hun opdrachtgevers producten en technologie voor specifieke toepassingen ontwikkelen.

4. **Nanotechnologie:** Nanotechnologie wordt vaak genoemd als innovatie en komt ter sprake in de sectoren *high tech systemen en materialen*. Maar ook binnen de Topsectoren *life sciences & health* en *chemie*. De geïnventariseerde belemmeringen voor innovatieve investeringen zijn weliswaar van toepassing op nanotechnologie, maar worden in deze inventarisatie niet vanuit deze veel belovende innovatie concreet gemaakt door voorbeelden van ondernemers.

5 Conclusie & vervolg

5.1 Conclusies

1. Meer dan 1.000 signalen van belemmeringen.

In deze inventarisatie hebben wij 93 rapporten en documenten geraadpleegd en gesprekken gevoerd met een groot aantal dossierhouders. Hieruit zijn 1.124 signalen naar voren gekomen die ondernemers belemmeren om te ondernemen en te innoveren in de Topsectoren en groene groeidomeinen.

Uit de signalenlijst blijkt overigens dat voor de sectoren *Ruimte en Water* en *Creatieve industrie* weinig tot geen signalen van belemmeringen bekend zijn.

2. 99 bekende belemmeringen innovatieve investeringen.

Uit de signalen zijn – na samenvoegen en selecteren – 99 unieke belemmeringen geïnventariseerd die innovatieve investeringen in de Topsectoren en groene groeidomeinen beperken.

Gezien de inspanningen en terugkoppelingen ligt het in de lijn der verwachting dat deze lijst een goed overzicht geeft van de belemmeringen bij innovatie die bij de overheid bekend zijn. Opvallend is dat slechts een beperkt aantal belemmeringen (17 van de 99) is voorzien van concrete casuïstiek van ondernemers. Het gaat dan vooral om de sectoren Energie en Logistiek.

Voor de overige sectoren en domeinen is vaak geen concrete casuïstiek voorhanden. Mogelijk dat een nadere analyse hiervan nog inzicht geeft in belemmeringen die nog niet bij de overheid bekend zijn.

3. Overheid werkt aan een oplossing voor 35 belemmeringen.

De overheid werkt voor 35 belemmeringen aan een oplossing. Hiervoor zijn oplossingstrajecten gestart of nemen ministeries deze belemmeringen mee in bestaande beleidsprocessen. Eventuele oplossingen voor deze belemmeringen zullen afhankelijk van het wetgevingstraject binnen afzienbare tijd (maximaal 24 maanden) worden opgelost.

Voor acht belemmeringen is wel naar een oplossing gezocht maar geconstateerd dat deze niet opgelost kunnen worden. Het is belangrijk duidelijk te communiceren over deze botsende belemmeringen, zodat ondernemers hier rekening mee kunnen houden wanneer zij werken aan innovaties.

Voor de overige 54 belemmeringen is onduidelijk of de overheid deze belemmeringen heeft opgepakt. Mogelijk worden deze belemmeringen meegenomen in oplossingstrajecten of beleidsevaluaties waarbij de overheid betrokken is. Het is gedurende dit onderzoek echter niet mogelijk gebleken om dat voor de belemmeringen in deze categorie vast te stellen.

4. Een analyse van de belemmeringen laat zien dat...

...Veel belemmeringen van toepassing zijn op innovaties in het mkb.

Het merendeel (70%) van de belemmeringen van toepassing is op het mkb. Het oplossen van de belemmeringen voor deze groep ondernemers duurt vaak te lang en is te kostbaar. Hierdoor blijft innovatie achter of wordt dit in een vroeg stadium afgebroken.

...Belemmeringen betrekking hebben op bij de overheid bekende thema's.

Uit de analyse blijkt dat een groot deel van de belemmeringen het gevolg is van een beperkt aantal terugkerende thema's. De belangrijkste thema's zijn: vergunningen, normering en subsidies. De belemmeringen uit deze thema's zijn over het algemeen al langer bij de overheid bekend, echter concrete en voor ondernemers merkbare oplossingen zijn nog niet voorhanden.

...Belemmeringen zich vooral voordoen op het snijvlak van sectoren.

Veel belemmeringen doen zich voor bij innovaties op het snijvlak van sectoren. Het gaat hierbij om toepassingen uit de ene sector die worden toegepast of gecombineerd met andere sectoren. Deze ondernemers zijn niet altijd zichtbaar bij de overheid en brancheverenigingen. Het ligt in de lijn der verwachting dat van deze ondernemers nog niet alle belemmeringen bekend zijn bij de overheid.

5. Er is een grote waarschijnlijkheid dat in gesprek met ondernemers nieuwe belemmeringen naar voren komen.

Uit de inventarisatie blijkt dat:

- bij bepaalde Topsectoren of groene groeidomeinen beperkt belemmeringen bekend zijn.
- bij een groot deel van de belemmeringen geen casuïstiek van ondernemers beschikbaar is.
- Een deel van de belemmeringen specifiek betrekking heeft op het grensvlak tussen sectoren of domeinen.

Het overzicht met belemmeringen geeft een goed beeld van de bij de overheid bekende belemmeringen maar heeft niet de pretentie om compleet te zijn. De praktijk leert bovendien dat in gesprekken met ondernemers naast verduidelijking van de bekende belemmeringen ook vaak nieuwe belemmeringen naar voren komen.

5.2 Aanbeveling voor verdieping met bedrijven

Om het overzicht met belemmeringen te verdiepen en aan te vullen stellen wij voor om gericht met ondernemers in gesprek te gaan. Dit levert enerzijds een directe bijdrage aan het vinden van passende oplossingen en anderzijds inzicht in belemmeringen die nog niet bij de overheid bekend zijn.

Voor de verdieping stellen wij voor om sectoren of groene groeidomeinen te selecteren met:

- Geen of weinig bekende belemmeringen.
- Geen of weinig concrete casuïstiek.
- Relatief veel mkb'ers.
- Een snijvlak met andere sectoren en domeinen.
- Specifieke thema's die de oorzaak zijn van veel belemmeringen.

In de onderstaande tabel doen wij een suggestie voor enkele (sub)sectoren en domeinen die op basis van deze criteria interessant zijn voor verdieping.

	Weinig of geen signalen	Beperkte of geen casuïstiek	mkb	Specifieke thema's	Interessante snijvlakken
Elektrisch vervoer			x	x	x
Bouw en materialen		x	x	x	x
Metaal en oppervlakte behandeling			x	x	x
Nanotechnologie (&chemie)	x	x	x	x	x
Creatieve industrie	x	x	x		x
Top water	x ³	x			x

³ Binnen deze Topsector zijn belemmeringen bekend met betrekking tot reststromen en groene grondstoffen. De verwachting is dat binnen de sector water ook belemmeringen betrekking hebben op aanbestedingen en bouw, maar deze zijn niet uit de inventarisatie naar voren gekomen.

Bijlagen bij rapportage:

Inventarisatie belemmeringen innovatieve investeringen

I	Overzicht belemmeringen	25
II	Overzicht bronnen	26
III	Overzicht gesprekken	30
IV	Overzicht web search	33

I   **Overzicht belemmeringen**

Zie lijst toegevoegd als laatste blz. bij dit rapport.

II Overzicht bronnen

Nr.	Sector/domein	Bron
1	Agri&food	Topsector Agri&Food: innovatieagenda 2016 - 2019
2	Agri&food	FNLI-standpunt-evaluatie-Algemene-Levensmiddelen-Verordening_aug2014
3	Agri&food	Kamerbrief-over-de-belemmeringen-in-regelgeving-bij-de-verduurzaming-van-de-voedselketen
4	Agri&food	Kamerbrief-over-EU-verordening-voeding-voor-specifieke-groepen
5	Agri&food	Rapport Min ELI_met omslag_lowress
6	Agri&food	Maatwerkeraanpak Agrofood; actieplan (TKbijlageactieplan28april2015verzonden)
7	Agro&natuur	Alterra de potentie van natuurcombinaties
8	Bouw	Actieagenda-Bouw-Innovatieakkoord 2014
9	Bouw	Flexibel omgaan met bouwregelgeving
10	Energie	TNO Naar een toekomstbestendig energiesysteem voor Nederland
11	Energie	Rapport duurzame energie definitieve versie 9-12-2014_tcm334-362415: "Vergunningverlening duurzame energie: van belemmeringen naar kansen!"
12	Energie	Systeemintegratie Eindrapport Perceel 4 Eindgebruikers Berenschot 3 april 2015
13	Energie	Topsector Energie; Samenvatting Belemmeringen voor duurzame energie in het mkb1
14	Hightech	Actal Sectorscan Metaal
15	Logistiek	Actal Sectorscan Logistiek
16	LSH	Actal (KPMG) onderzoek regeldruk geneesmiddelen
17	LSH	071-Ministerie-van-VWS-Advies-sectorscan-innovatie-MedTech-wg
18	LSH	088-Minister-van-VWS-de-regeldruk-nieuwe-geneesmiddelen-wg
19	LSH	Actal (Dialogic) Sectorscan Regeldruk en Innovatie in de MedTech
20	Retail	Sectorvisie Gastvrij Nederland
21	Retail	Retailagenda
22	Retail	Bijlage_Europa_als_onderdeel_van_de_Retailagenda

Nr.	Sector/domein	Bron
23	Retail	Bijlage_lokale_lasten_als_onderdeel_van_de_Retailagenda
24	Elektrisch Vervoer	Aansluitcategorie NBNL
25	Elektrisch Vervoer	Lagere Energiebelasting op Publieke Oplaainfrastructuur concept
26	Elektrisch Vervoer	Projectvoorstel flexibele aansluiting - 150512 DEF
27	Elektrisch Vervoer	Belemmeringen elektrisch vervoer
28	RWS	Innovatieagenda 2015-2020
29	Water	Adviescommissie Water: ADVIES INNOVATIE IN DE WATERKETEN
30	Energie	Intakeformulier-nieuwe-belemmeringen-website1 - Casus Windmolens (via R2G2)
31	LSH	Alares Eindrapportage Kennis(in)kaart Succes- en belemmeringsfactoren voor het versnellen van opschaling van innovaties
32	Energie	https://www.internetconsultatie.nl/stroom/reacties-februari
33	Energie	ECN (2015) Doorbreek de lock-in van het energiebeleid voor de zware industrie
34		AWTI Klaar voor de toekomst
35		Naar de Top; het bedrijvenbeleid in actie(s)
36	Bouw	Eco-innovatie in gevestigde productieketens
37	Agri&food	Verminderen van voedselverspilling; Ervaren belemmeringen rond wet- en regelgeving, Wageningen UR (Waarts et. al. 2011)
38	Bouw	Actieagenda-bouw-rapportage-digitale-versie 2012
39	RWS	Beleidskader innovatiegericht inkopen
40		Eco-innovaties in Nederland: de vallei des doods
41	R&ICT	Overzicht signalen regeldruk
42	R&ICT	Meldpunt regelgeving
43	R&ICT	Casuslijst
44	Agri&food	38 knelpunten LTO Nederland
45	StartupDelta	Kamerbrief Ruimte voor vernieuwing door toekomstbestendige wet- en regelgeving
46	StartupDelta	Brief belastingherziening
47	StartupDelta	http://www.startupdelta.org/about/press/122
48	Energie	SER: internet-reacties-energie-en-economie-vraag2

Nr.	Sector/domein	Bron
49	Energie	PBL_2013_Verkenning-mogelijke-klimaatmaatregelen-lokale-klimaatagenda-1004
50		Tussenbalans Groene Groei
51		AWTi kapitale kansen (hst. 6: knelpunten bij financiering in Nederland)
52	Water	Fiche randvoorwaarden innovatievriendelijke regelgeving
53	Water	MTBI 7 sept Fiche BI inzet NL EU Voorzitterschap innovatie vriendelijke regelgeving
54	StartupDelta	Improving framework conditions - European Startup Zone
55	Water	Barrier to Innovation (water research innovation) - VAT directive
56		150720 Letter to Parliament (EN) - Possibilities for innovation through future-oriented legislation and regulation
57		Whitepaper_BreakingFinancialBarriers_2
58	Tuinbouw	Sign_programma2012_2015_def_zonder_begroting
59	Logistiek	Actieplan maatwerkaanpak regeldruk logistiek
60	R&ICT	Commit2data
61	R&ICT	Whitepaper FME Smart Industry
62	Bouw	Slimme coalities
63	Bouw	Innovatie in de woningbouw
64	Energie	two-pager-ESNL-onderzoek-belemmering-def
65		Stand van zaken maatwerkaanpak
66	Retail	Rapport_Belemmeringen_regeldrukwinkelambacht_v1.0_-_31_mrt_15
67	Elektrisch Vervoer	PBL_2012_Elektrisch rijden in 2050_500226002
68	Energie	monitorduurzaamnederland2014verkenning
69		kamerbrief-over-tussenbalans-groene-groei-2015
70	Energie	Inventarisatie juridische vragen en belemmeringen IPIN-projecten
71		Eindrapport-regeldruk-door-normen-Deloitte
72	Tuinbouw	CE Delft - Visie 2030 Glastuinbouw - Energie en Klimaat
73		agenda-aanpak-regeldruk-kinderopvang
74		Advies-Regeldruk-door-wettelijk-verwezen-normen-met-bijlagen

Nr.	Sector/domein	Bron
75		actiepunten-maatwerketaanpak-regeldrukvermindering-bankensector
76	Bouw	Innoveren doet Rijkswaterstaat met marktpartijen erbij
77	Bouw	03 Eerste sessie van de Zolderopruiming 20 april_tcm174-337262_tcm21-13120
78	Bouw	02 Inzendingen Zolderopruiming_tcm174-337263_tcm21-13118
79		maatwerketaanpak regeldruk vrijwillige inzet (definitief)
80	Logistiek	naar-een-duurzame-zee-en-binnenvaart-in-2050
81		bijlage-consultation-on-the-possible-impact-of-the-crr-and-crd-iv-on-bank-financing-of-the-economy
82	Logistiek	Rapport Nederland als een logistiek netwerk in 2015
83	Logistiek	Meerjarenprogramma Topsector Logistiek 2016-2020
84	Creatieve industrie	Tweede-Kamerbrief-Creatieve-Industrie_2015-05-07_224
85	Creatieve industrie	Topsector-Creatieve-Industrie-een-tussenbalans-2011-2013_2014-05-15_127
86	Creatieve industrie	Strategische-Research-en-Innovatieagenda_2014-04-23_115
87	Creatieve industrie	Samenvatting-innovatiecontract-Topsector-creatieve-industrie_2013-10-01_27
88	Logistiek	Brochure-Topsector-Logistiek_2014-05-26_131: Excelleren in Logistiek
89	Logistiek	Innovatiecontract-Topsector-Logistiek-2012_2013-10-01_51
90	Logistiek	Kernpunten-KIA-Logistiek-2016-2019_2015-10-05_243
91	Chemie	Oplossingsrichtingen regeldruk formuleerders
92	Chemie	Regeldruk producenten van chemische producten
93	Chemie	Regeldruk rubber- kunststofindustrie
94	Energie	IPIN positionpaper 2015

III Overzicht gesprekken

1 Gesprekken ter inventarisatie belemmeringen

Topsector/domein/programma/departement	Aantal gesprekken
Ministerie EZ – R&ICT	1
Ministerie EZ - Retail	1
Ministerie EZ – Groene Groei	2
Ministerie EZ – Topsectoren	3
Ministerie EZ - Natuur en Biodiversiteit	1
Ministerie BZK – DG Bouwen en Wonen	4
StartupDelta	2
Ministerie I&M	2
RVO	2
Rijkswaterstaat	2
LEI – Wageningen UR	1

2 Gesprekken ter afstemming / toelichting inventarisatie belemmeringen

Organisatie	Aantal gesprekken
Ministerie EZ - Topsectoren	17
Ministerie EZ – R&ICT / Ondernemerschap / I&K / Inkoop Innovatie Urgent	14
Ministerie EZ – Groene Groei	12
Ministerie EZ - Regiodirectie	1
LEI – Wageningen UR	1
Ministerie BZK – DG Bouwen en Wonen	7
StartupDelta	4
Ministerie I&M	7
RVO	4
Rijkswaterstaat	2
Platform31	1
Ministerie VWS	1
Ministerie Financiën	1
PIANOo	1

3 Afstemming belemmeringen per e-mail

Topsector / domein / programma / departement	Aantal
Ministerie EZ - R&ICT	5
Ministerie EZ - Retail	1
Ministerie EZ - Topsector Energie	1
Ministerie EZ - Topsector Tuinbouw	1
Ministerie EZ - Topsector Agri & Food	1
Ministerie EZ - Topsector LSH	1
Ministerie EZ - Topsector Logistiek	1
Ministerie EZ - Topsector Creatieve Industrie	1
Ministerie EZ - Natuur en Biodiversiteit	1
Ministerie EZ - Elektrisch vervoer	1
Ministerie EZ - Agro en Natuur	1
Ministerie EZ - EU Regelgeving	1
Ministerie EZ - Geothermie / Warmtepompen	1
Ministerie EZ - Warmtewet 2020	1
Ministerie EZ - Directie Ondernemerschap	2
R Ministerie EZ - Rollende projectenagenda	1
Ministerie BZK - DG Bouwen en Wonen	2
Ministerie van Financiën	1
Ministerie I&M	4
RVO	1
Ministerie VWS	1
StartupDelta	2
Platform 31	1
Rijkswaterstaat	1

IV Overzicht web search

Zoektermen:

- Belemmeringen innovatie;
- Belemmeringen duurzaamheid;
- Belemmeringen innovatieve investeringen;
- Innovatie belemmerende regelgeving;
- Groene groei;
- Topsectoren innovatie;
- Innovatie subsidie RVO;
- Logistiek innovatie;
- Salderen belemmering;
- Knelpunten innovatief ondernemen;
- Innovatie tuinbouwbelemmeringen;
- Maatwerkeraanpak;
- Chemieloket.

Website voorbeelden:

Website	Type bron
http://bitly.nl/BAA7w	Rapport (Alares, 2010)
http://bitly.nl/qN53F	Internetconsultatie Energieakkoord – vraag 2
http://www.duurzaam-ondernemen.nl/	Website m.b.t. duurzaamheid. Bron voor nieuwsberichten
http://bitly.nl/Arqdv	Nieuwsbericht
http://www.pbl.nl/publicaties/sturing-geven-aan-groene-groei	Notitie PBL
http://bitly.nl/3JYtA	CBS data groene groei
www.actal.nl	Documentatie sectorscans
http://Topsectoren.nl/innovatie	Achtergrond innovatie en Topsectoren
http://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/innovatie-financiering	Informatie over innovatiesubsidies
http://www.energieplus.nl/	Platform over energie en duurzaamheid

Nr.	Belemmering	Beschrijving	Thema													Type belemmering		
				Logistiek	Energie	Retail	Agri&Food	Agro&Natuur	Bouw	Water	LSH	HighTech	Chemie	Creatieve Industrie	StartupDelta		Mobiliteit	Algemeen
1	Elke publieke laadpaal telt als aparte aansluiting. Elke laadpaal heeft een eigen EAN-code en per aansluiting moeten jaarlijks kosten aan de netbeheerder worden betaald.	Voor de instandhouding van een aansluiting en het transport van elektriciteit betaalt elke aansluiting, ook een enkele laadpaal, een jaarlijkse vergoeding aan de netbeheerder.	Belasting	x	x								x			x		Structureel
2	Voor publieke laadpalen geldt een hoge energiebelasting. Een publieke laadpaal telt als een enkele aansluiting en valt in de belastingcategorie van 'kleinverbruiker'. De energiebelasting wordt in schijven berekend waardoor over een kleinverbruiker -in verhouding- een hoge energiebelasting moet worden betaald. Dit maakt een laadpaal minder rendabel.	Elke publieke laadpaal wordt gezien als een enkele aansluiting en heeft dus een aparte EAN-code. Een enkele laadpaal is hiermee een kleinverbruiker. Doordat de energiebelasting in schijven wordt berekend, waarbij over het eerste stuk verbruik de meeste belasting wordt geheven, betalen kleinverbruikers (zoals huishoudens) in verhouding meer dan grotere verbruikers (bijvoorbeeld bedrijven).	Belasting	x	x								x			x		Structureel
3	Het doorleveren van stroom voor elektrisch vervoer (EV) wordt beperkt door vergunningsplicht. De regelgeving met betrekking tot doorleveren van stroom biedt onvoldoende ruimte voor het verkopen van stroom door niet-vergunninghouders.	Lokale leveranciers moeten een vergunning aanvragen om stroom te mogen leveren voor EV. Dit maakt smart grids en teruglevering niet mogelijk of extra kostbaar.	Vergunningen	x	x								x			x		Structureel
4	De leveringsvergunning leidt tot hoge kosten en beperkte flexibiliteit bij het leveren van energie voor EV. Nieuwe toetreders kunnen geen elektriciteit leveren voor EV, omdat zij hiervoor eerst een vergunning moeten aanvragen. Het niet hebben van een vergunning is een barrière en de aanvraag van een vergunning leidt tot extra kosten.	Nieuwe toetreders die laaddiensten voor elektrisch vervoer willen leveren stuiten op de beperking dat zij een leveringsvergunning aan moeten vragen. Hierbij gaat het met name om de vergunningsverplichting voor het type aansluiting welke voor normaal laden wordt gebruikt (kleinverbruiksaansluiting). De voorwaarden betekenen ook dat aanpassingen in de prijs niet snel kunnen worden doorgevoerd?	Vergunningen	x	x								x			x		Structureel
5	De Miliue Investerings Aftrek (MIA) regeling is vanaf 2016 niet meer van toepassing op laadpalen. Vanaf 2016 valt laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen niet langer onder de MIA regeling. Laadpalen worden hierdoor duurder.	Door een aanpassing in de Europese regelgeving valt laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen niet langer onder de MIA regeling. Hierdoor is een nieuwe aanmelding in Brussel nodig om de laadinfrastructuur alsnog onder de MIA te brengen.	Subsidie	x	x								x			x		Structureel
6	Het is niet duidelijk wat ondernemers consumenten mogen aanbieden bij een snellaadstation. In de vergunningsvoorwaarden is onduidelijk of ondernemers extra faciliteiten zoals horeca mogen aanbieden. Hiermee zijn snellaadstations mogelijk niet aantrekkelijk voor consumenten en ook niet voor uitbaters.	Ondernemers willen bij de snelladers faciliteiten kunnen bieden, zoals verkoop van koffie, om de businesscases van snelladen sneller rendabel te krijgen. Er is op dit moment nog geen enkel snellaadstation in Nederland wat rendabel is. Zittende pompstationhouders kunnen zonder aanvullende vergunning snelladers plaatsen op hun terrein, ook als dit op dezelfde rustplaats is als waar RWS een vergunning heeft afgegeven voor snelladers op het parkeerterrein. Deze extra concurrentie maakt het voor Fastned heel moeilijk de investering rendabel te krijgen.	Vergunningen	x	x								x			x		Operationeel
7	De afschaffing van de heffingskorting voor laadpalen leidt tot slechtere business cases EV. Voor de consument en/of ondernemer betekent dit hogere kosten voor de laadpalen. Hiermee zijn deze niet meer rendabel.	Het afschaffen van de heffingskorting op laadpalen (€119,- per paal per jaar) per 1 januari 2015 heeft negatieve impact op business case voor EV.	Belasting	x	x								x			x		Structureel
8	Helmplicht en vaste snelheid maken light electric vehicles niet aantrekkelijk voor de Nederlandse markt. Berijders moeten een helm dragen, wat voor gebruikers een drempel is. Light Electric Vehicles zijn hierdoor niet aantrekkelijk, wat het gebruik van dit duurzaam vervoer beperkt.	In Nederland geldt een helmplicht voor light electric vehicles. Dit maakt deze voertuigen niet aantrekkelijk als alternatief voor bestaand vervoer, waar deze dat in het buitenland wel zijn. Ook is de regelgeving rondom de maximum snelheid niet in lijn met andere landen. Europese wetgeving schrijft per 2017 helmplicht voor. De speed-pedelec bestaat zelf niet als categorie (de categorieën zijn brommer of fiets) waardoor een uitzonderingspositie gemaakt moet worden voor speed-pedelecs en andere light electric vehicles.	Overig	x	x								x			x		Structureel

Nr.	Belemmering	Beschrijving	Thema													Type belemmering		
				Logistiek	Energie	Retail	Agri&Food	Agro&Natuur	Bouw	Water	LSH	HighTech	Chemie	Creatieve Industrie	StartupDelta		Mobiliteit	Algemeen
17	Natuur en duurzaamheid krijgen onvoldoende aandacht binnen de benchmark drinkwaterbedrijven. Drinkwaterbedrijven worden door de benchmark gestimuleerd om efficiënt te werken en niet om duurzamer te werken.	Drinkwaterbedrijven worden op basis van economische criteria onderling vergeleken middels een benchmark met wettelijke basis. In deze benchmark wordt beperkt rekening gehouden met duurzaamheid, wat niet als wegingsfactor wordt meegenomen.	Overig					x		x								Fundamenteel
18	Het toepassen van drainagewater als meststof is niet mogelijk. Ondernemers die teruggewonnen drainagewater willen gebruiken als meststof lopen tegen belemmeringen in wet- en regelgeving aan.	Het teruggewonnen drainage water met geconcentreerde meststoffen is aantrekkelijk in te zetten als meststof voor andere teelten. Dit drainagewater wordt niet beschouwd als meststof.	Normering					x										Structureel
19	De hoge mate van regulering in de bouw werkt beperkend op nieuwe toetreders en innovatie. Regelgeving, zoals mededingings-, vestigings-, aanbestedings- en arbeidsomstandighedenbeleid, oefent een grote invloed uit op het functioneren van de bouwmarkt.	Vanuit de verschillende rollen die de overheid vervult bij de realisatie van bouwprojecten kan geconcludeerd worden dat de bouwmarkt veel kenmerken vertoont van een gereguleerde markt waarin weinig ruimte bestaat voor nieuwe toetreders en innovaties.	Vergunningen							x								Structureel
20	Papieren documentatieplicht beperkt de introductie papierloos varen. De verplichte aanwezigheid van papieren formulieren belemmert papierloos varen. Door deze verplichting komt het gebruik van digitale gegevens en daarmee verdere innovatie in de binnenvaart niet van de grond.	Papierloos varen is nu nog niet toegestaan. Schippers moeten nog steeds papieren laadbrieven / documentatie kunnen overhandigen.	Overig	x														Structureel
21	Gemeentelijke regelgeving voor het plaatsen van kleine (mobiele) windmolens (met een max. diameter van 1,7 meter) is niet uniform. Ondernemers moeten extra kosten maken om zich te verdiepen in en om te voldoen aan de lokale regelgeving.	De wet- en regelgeving is vaak per gemeente verschillend. Hoewel de molen niet nagelvast staat en makkelijk verhuisbaar is, is een bouwvergunning nodig.	Level playing field		x													Operationeel
22	Wisselende regelgeving voor het plaatsen van kleine (mobiele) windmolens (met een max. diameter van 1,7 meter) leidt tot hoge kosten. De regels voor het plaatsen van kleine windmolens zijn in sommige gemeenten net zo strikt als voor het plaatsen van grote molens. Ondernemers moeten buitenproportioneel hoge kosten maken om kleine windmolens te plaatsen. Een business case is hierdoor moeilijk(er) rond te krijgen en remt innovatie.	Bij plaatsing van meer dan drie kleine windmolens wordt de vergunningaanvraag in sommige gemeenten behandeld als een aanvraag voor een windmolenpark. Hierdoor kan de gemeente onder andere een MERstudie verlangen, waarbij een windmeting op 80 meter hoogte van toepassing is.	Level playing field		x													Operationeel
23	Strengere eisen vertragen of voorkomen innovatie in de farmaceutische industrie. De strenge toelatingseisen voor nieuwe geneesmiddelen leiden tot hoge kosten voor de ondernemers. Hierdoor zien zij af van het ontwikkelen van een aantal nieuwe medicijnen. Dit beperkt innovatie.	Aan de ontwikkeling en toelating van geneesmiddelen zijn strenge eisen verbonden. Ondernemers en investeerders zien hierdoor soms af van de ontwikkeling van een nieuw geneesmiddel. De hoge kosten om te voldoen aan de regelgeving wegen niet (of beperkt) op tegen de verwachte inkomsten.	Normering									x	x					Botsend
24	Lange vergunningstermijnen beperken innovatieve gentherapie in Nederland. Nederland hanteert een andere richtlijn voor gentherapie dan buurlanden. Gentherapie wordt in Nederland (in tegenstelling tot omliggende landen) gezien als 'introductie in het milieu'. De vergunningstermijn is hierdoor tweemaal langer dan in buurlanden.	Doordat gentherapie als 'introductie in het milieu' gezien wordt, is de richtlijn inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu (2001/18/EC) van toepassing.	Vergunningen									x						Fundamenteel

Nr.	Belemmering	Beschrijving	Thema												Type belemmering				
				Logistiek	Energie	Retail	Agri&Food	Agro&Natuur	Bouw	Water	LSH	HighTech	Chemie	Creatieve Industrie		StartupDelta	Mobiliteit	Algemeen	
65	De gebruikelijkloonregeling is onevenredig hoog ten opzichte van het daadwerkelijke inkomen van start-ups. Het inkomen dat volgens de gebruikelijkloonregeling is vastgesteld, is hoger dan het inkomen dat veel start-upondernemers zich kunnen veroorloven.	De gebruikelijkloonregeling gaat uit van een inkomen van minmaal EUR 44.000 bruto, waarover vervolgens belasting betaald moet worden. Voor veel start-upondernemers is dit bedrag hoger dan het loon dat zij zich kunnen uitkeren.	Arbeid													x			Structureel
66	Werknemersparticipatie loopt tegen fiscale regels aan, waardoor start-ups niet kunnen doorgroeien. Fiscale regels in Nederland bieden onvoldoende ruimte voor werknemers die deelnemen in een bedrijf. Hierdoor kunnen start-ups moeilijk doorgroeien en hun innovatieve producten verder uitrollen.	Om door te groeien is het voor start-ups belangrijk om talent aan te trekken en te behouden. Dit kan gedaan worden door werknemers deel te laten nemen in het bedrijf. Fiscale regelingen in Nederland zijn hier niet op ingespeeld. Als de werknemer het aandeel wil verzilveren dient daar 52% belasting over betaald te worden.	Arbeid													x			Fundamenteel
67	Start-ups ervaren problemen met de Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk (WBSO). Start-ups geven aan dat zij niet in aanmerking komen voor de WBSO en dat de WBSO ingewikkeld is.	De WBSO geeft aftrek op de loonkosten als een bedrijf aan Research & Development (R&D) doet. Veel start-ups klagen echter dat zij niet in aanmerking komen voor de WBSO, dat deze ingewikkeld is en het veel tijd vraagt om de aanvraag te doen.	Subsidie													x			Operationeel
68	Het Europees auteursrecht hindert tekst en datamining. Onderzoekers kunnen lastig inschatten wanneer zij legaal te werk gaan bij tekst en datamining omdat het Europees auteursrecht daar geen rekening mee houdt.	Europees auteursrecht dateert van voor de opkomst van tekst en datamining. Omdat de wet hier niet op ingesteld is, kunnen wetenschappers lastig inschatten wanneer zij legaal te werk gaan bij tekst en datamining.	Eigendom															x	Structureel
69	Start-upvisa zijn alleen geldig in Nederland, waardoor werknemers niet in internationaal samenwerkingsverbanden kunnen worden ingezet. Het start-upvisum is niet geldig in andere Europese landen. Hierdoor kunnen internationale start-ups moeilijk grensoverschrijdend werken in Europa.	Om het vestigingsklimaat te versterken is er een startup-visum waarmee start-ups van buiten Europa voor bepaalde tijd in Nederland kunnen werken. Dit visum is echter alleen binnen Nederland geldig.	Level playing field													x			Fundamenteel
70	Raamovereenkomsten bij aanbestedingen belemmeren nieuwkomers. Nieuwkomers krijgen onvoldoende mogelijkheid tot toetreding doordat zij vaak uitgesloten worden door eerder ingestelde raamovereenkomsten.	Bij een raamovereenkomst worden een aantal partijen voor bepaalde periode aangesteld als partijen die producten mogen leveren. Nieuwkomers worden door deze constructies uitgesloten. Hierdoor hebben de gevestigde partijen een voordeel ten opzichte van de nieuwe partijen.	Aanbesteding													x			Operationeel
71	Het feit dat er een minimumgrens SDE+ voor stoomketels is, waardoor duurzame ontwikkeling niet rendabel is. Stoomketels met vermogen kleiner dan 10 MW thermisch vermogen (MWth) komen niet in aanmerking voor SDE+.	Er geldt een minimumgrens in de SDE+ voor opwekking van duurzame stoom. Fabrieken met kleinere stoomketels die om willen schakelen naar stoom op basis van biomassa komen daardoor niet in aanmerking voor subsidiëring uit de SDE+. Ondernemers geven aan dat de omschakeling naar duurzame stoom daardoor momenteel niet rendabel is.	Subsidie										x						Structureel
72	Institutionele partijen zijn gebonden aan kapitaalrichtlijnen en kunnen niet investeren in innovatieve ondernemingen. Hierdoor ervaren sommige partijen beperkingen omtrent investeringen in het mkb. Deze beperkingen kunnen van invloed zijn op investeringen in innovaties.	Institutionele partijen hebben te maken met Europese richtlijnen voor kapitaal. Deze richtlijnen resulteren erin dat beperkingen omtrent kredietverlening ervaren worden. Deze beperkingen kunnen van invloed zijn op de investeringen in het mkb en innovatie.	Financiering															x	Fundamenteel
73	Salderen door burgers legt kosten voor netwerk en energieproductie bij ondernemers die het net beheren. Door salderen van burgers met zonnecellen, dragen deze minder bij aan het netwerk en de energieproductie. De kosten hiervoor komen bij ondernemers en burgers te liggen die geen zonnecellen kunnen veroorloven.	Regelingen zoals saldering legt de kosten voor energietekorten en overschotten bij andere spelers in het energiesysteem.	Overig		x														Fundamenteel

Nr.	Belemmering	Beschrijving	Thema														Type belemmering		
				Logistiek	Energie	Retail	Agri&Food	Agro&Natuur	Bouw	Water	LSH	HighTech	Chemie	Creatieve Industrie	StartupDelta	Mobiliteit		Algemeen	
82	De termijn van de OV-concessie is te kort voor de terugverdientermijn van elektrische bussen. Om de investeringen in elektrische bussen terug te kunnen verdienen is de termijn van OV-concessies te kort.	OV-concessies worden afgegeven voor een beperkte periode. Deze periode is te kort om investeringen in elektrische bussen terug te verdienen.	Financiering														x		Fundamenteel
83	De douanewet is verouderd waardoor een vergunning of ontheffing nodig is om nieuwe methoden toe te passen. Hiermee komen nieuwe vervoersmogelijkheden niet van de grond. De douanewet kan onvoldoende meebewegen met ontwikkelingen als digitalisering, synchromodaliteit en intermodaal vervoer. Hiervoor moeten vergunningen of ontheffingen aangevraagd worden.	Digitalisering, synchromodaliteit en intermodaal vervoer zijn vernieuwingen in de logistiek die bijdragen aan het efficiënter inrichten van de keten. De douanewet is hier nog niet op aangepast. Om de toepassing mogelijk te maken moet er toestemming gegeven worden middels vergunningen of ontheffingen. Het aanvragen van die vergunningen en ontheffingen is complex en leidt meestal tot stapeling van procedures. Dit belemmert de toepassing van deze vernieuwingen.	Normering	x															Structureel
84	Juridische verschillen binnen modaliteiten in het vervoersrecht belemmeren de toepassing van intermodaal en synchromodaal vervoer. Ondernemers moeten door juridische verschillen per modaliteit aan verschillende eisen voldoen.	Omdat de eisen per modaliteit verschillen hebben ondernemers te maken met verschillende eisen wanneer zij gebruik maken van intermodaal of synchromodaal vervoer. Dit kan ertoe leiden dat de ondernemer per type vervoer een aparte vergunning moet aanvragen.	Vergunningen	x															Fundamenteel
85	Laadpunt-voorbereiding bij nieuw te bouwen gebouwen vraagt om een extra regel in het bouwbesluit plus kosten voor het plaatsen. Om bij de bouw van een huis voorbereidingen te treffen voor een laadpunt moeten regels toegevoegd worden aan het bouwbesluit.	Om op later tijdstip een laadpunt bij nieuwe huizen, appartementen of garages te plaatsen kunnen bij de bouw al voorbereidingen getroffen worden. Voor deze voorbereidingen is een extra regel in het bouwbesluit nodig. Vanuit het streven de regeldruk te verminderen is het moeilijk om extra regels toegevoegd te krijgen.	Normering	x	x				x				x				x		Structureel
86	Toepassingen met nanotechnologie kunnen niet meer toegepast worden doordat aanvraagprocedure en wetgeving niet overeenkomen. Na aanpassing van EU Verordening 528/2012 dient toelating aangevraagd te worden voor een coating met nanotechnologie. Het toelatingsprogramma houdt hier echter geen rekening mee waardoor toelating niet aangevraagd kan worden.	Een fotokatalytische nanocoating toepasbaar op alle ondergronden met als doel deze ondergronden bacterie-arm en gemakkelijk reinigbaar te houden kan niet meer toegepast worden. Tot 2012 was er de EU Directive 98/8, welke de basis vormde voor de biocidewetgeving. De coating viel daar niet onder omdat het als een katalysator werkt en geen direct resultaat geeft op bacteriën. Documentatie hierover is beschikbaar bij ondernemer. Sinds 2012 is de EU Verordening 528/2012 in werking. Deze verordening gaf en geeft veel onduidelijkheid. Na diverse aanpassingen in 2013 en 2014 bleek dat de coating nu wel onder de wetgeving valt. De ondernemer moet nu een aanvraag tot toelating doen bij ECHA Helsinki. Dat is geen probleem, zij het dat het aanvraagprogramma geen rekening houdt met dit soort type coatings. Hierdoor kan de aanvraag niet ingediend worden.	Vergunningen										x						Operationeel
87	Netbeheerders kunnen investeringen in energieopslag niet terugverdienen, omdat zij geen energie mogen leveren. Innovatieve vormen van energieopslag en transport worden hierdoor beperkt. Investeringen in energieopslag door netbeheerders kunnen niet worden terugverdiend. Volgens de wet mag een netbeheerder geen energie leveren.	Netbeheerders kunnen investeringen in energieopslag niet volledig terugverdienen omdat zij door de wet zelf geen energie mogen leveren.	Normering		x														Botsend
88	Snelheidsbeperking automatische functies beperkt het gebruik van innovatieve vervoersmogelijkheden. In Europese wetgeving bestaat een snelheidsbeperking voor geautomatiseerde voertuigen. Het reglement UNECO ECE R79 stelt dat voor automatisch functionerende stuurinrichtingen een snelheid van slechts 10 km/uur is toegestaan.	Geautomatiseerde voertuigen mogen volgens Europese wetgeving niet harder dan 10 km/uur rijden. Zelfrijdende auto's vallen ook onder deze wetgeving.	Normering														x		Structureel

Nr.	Belemmering	Beschrijving	Thema														Type belemmering			
				Logistiek	Energie	Retail	Agri&Food	Agro&Natuur	Bouw	Water	LSH	HighTech	Chemie	Creatieve Industrie	StartupDelta	Mobiliteit		Algemeen		
89	De volledig autonome auto is (nog) niet toegestaan en beperkt zo innovaties. In de wetgeving staat vastgelegd dat de bestuurder ten allen tijde de controle over het voertuig moet behouden.	Inmiddels is er een amendement[2] op het Verdrag van Wenen voorgesteld waarmee het mogelijk wordt gemaakt om nieuwe niet-gereguleerde geautomatiseerde systemen in voertuigen toe te staan zolang de bestuurder maar kan ingrijpen. Voor volledig autonome auto's is dan nog geen ruimte.	Normering															x		Fundamenteel
90	Verschillen in wegenverkeerswetgeving tussen EU-landen belemmert de grensoverschrijdende toepassing van autonoom rijdende auto's. Doordat de wegenverkeerswetgeving tussen EU-landen verschilt, moet een autonoomrijdende auto bij de grens telkens geupdatet worden. Dit belemmert de grensoverschrijdende toepassing.	Wegenverkeerswetgeving is in de Europese landen (nog) niet op elkaar afgestemd. De minimale rijafstand tussen voertuigen is in sommige landen 'twee seconden', in andere landen 'vijftig meter' en in Nederlandse wetgeving wordt gesproken over een 'veilige afstand'.	Level playing field															x		Structureel
91	Wetgeving rond hygiëne en veiligheid voor zwembaden belemmert innovatie op het gebied van energiebesparing en gebruik van chemicaliën. De wetgeving zwembaden is ingericht vanuit middel- en normvoorschriften.	Zwembaden zijn grootverbruikers van elektriciteit, aardgas, drinkwater en in mindere mate chemicaliën. Met verschillende initiatieven wordt geprobeerd het gebruik van energie en grondstoffen te verminderen. Wetgeving is echter ingericht met middel- en normvoorschriften, welke onvoldoende ruimte bieden voor innovatie.	Normering		x						x									Structureel
92	Het ontkoppelen van de prijs van gas voor hulpwarmteketels aan het gewone gastarief belemmert haalbaarheid van verduurzaming warmtenetten. De Belastingdienst is voornemens de prijs voor gas voor hulpwarmteketels voor een warmtenet lost te koppelen als het warmtenet wordt verduurzaamd. Dit belemmert de haalbaarheid van verduurzaming en de ontwikkeling van duurzame (bio)warmteprojecten.	Als dit voornemen van de Belastingdienst daadwerkelijk wordt doorgevoerd, is verduurzaming van warmtenetten en de ontwikkeling van nieuwe duurzame (bio)warmteprojecten geen haalbare zaak. Dit omdat het hulpketeldeel een te groot deel van de warmtevraag invult en de hoge energiebelasting het totale project onrendabel kan maken.	Financiering		x															Structureel
93	Door de splitsingswet kan de netbeheerder niet meewerken aan E-diensten, zoals E-mobility. De splitsingswet bepaald dat netbeheerders geen energie mogen leveren waardoor het moeilijk is voor ondernemers om investeringen terug te verdienen.	De splitsingswet bepaald dat netbeheerders geen energie mogen leveren. Hierdoor kunnen netbeheerders niet meewerken aan E-diensten, zoals E-mobility. Het is moeilijk om investeringen terug te verdienen wanneer de netbeheerder geen energie mag 'leveren'. Netbeheerders vragen om meer experimenteerruimte.	Experimenteerruimte		x															Botsend
94	Certificering van nieuwe producten is een kostbaar proces en belemmert de vermarktning van innovaties. Voordat een nieuw product toegepast mag worden dient dit eerst gecertificeerd te worden. Het certificeringsproces is kostbaar. Ook sluiten de meetmethoden niet altijd aan op het nieuwe product.	Certificering van nieuwe producten (zoals isolatiematerialen) is een kostbaar proces en soms zijn de meetmethoden niet geschikt voor de nieuwe techniek (bijvoorbeeld Iso booster).	Certificering		x					x										Operationeel
95	Het Emission Trading System (ETS) hanteert (te) lage prijzen wat de reële kosten niet zichtbaar maakt. Hierdoor is het ETS vooral een doel op zich geworden voor handelaren.	ETS Emission Trading System hanteert te lage prijzen waardoor de reële kosten niet zichtbaar zijn en er geen business cases gemaakt kunnen worden. DSM hanteert intern 50 per ton wat een factor tien groter is dan de gemiddelde ETS prijs.	Financiering		x															Botsend
96	Door de korte termijn focus van het energielabel op energiebesparing, middels de goedkoopste oplossing, worden subsidies onvoldoende geïnvesteerd in het Nederlandse innovatieklimaat. Het energielabel stimuleert energiebesparing. Door de focus op de goedkoopste oplossing worden veel subsidies gebruikt voor de goedkopere (Chinese) producten. Hierdoor worden de subsidies onvoldoende gebruikt om het Nederlandse innovatieklimaat te stimuleren.	De EPC energie neutrale woning is goed voor energiebesparing maar slecht voor innovatie, omdat men voor de goedkoopste oplossing op de korte termijn gaat.	Subsidie		x															Operationeel

